

Autor
Alina Łapińska

PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

AUTORSKI PROGRAM KSZTAŁTOWANIA KOMPETENCJI KLUCZOWYCH

**Zespół Szkół Mechanicznych
w Łapach**

Koordinator merytoryczny kompetencji kluczowej w zakresie przedsiębiorczości
Mirosława Gerkowicz

Lublin, 2009

Spis treści

Wprowadzenie	5
1 Cele nauczania	7
1.1 Cele nauczania wynikające z podstaw programowych	7
1.2 Cele nauczania wynikające z kluczowej kompetencji-inicjatywność i przedsiębiorczość	7
1.3 Cele nauczania z diagnozy lokalnych potrzeb rynku pracy i oświaty	8
1.4 Cele nauczania wynikające z profilu zawodowego	8
2 Szczegółowe cele nauczania	9
3 Materiał nauczania	15
4 Procedury osiągania celów	17
4.1 Postulaty metodyczne	17
4.2 Proponowany podział godzin lekcyjnych	17
4.3 Metody preferowane w dydaktyce	18
4.4 Środki dydaktyczne	19
4.5 Spis wykorzystywanej literatury	19
4.6 Postulowane wyposażenie pracowni przedmiotowej	20
5 Opis założonych osiągnięć ucznia	21
5.1 Formułowanie i hierarchizacja wymagań programowych	21
5.2 Główne narzędzia kontroli	25
6 Procedura ewaluacji programu nauczania	27
7 Warunki niezbędne do realizacji programu	29
8 Bibliografia	29

Wprowadzenie

Przedstawiony autorski program Kształcenia Kompetencji Kluczowych jest zgodny z Podstawą programową i Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół /Dz. U. Nr 51 z 29.05.2002r. ze zmianami z dnia 6.09.2003r. i 13.01.2005r./ oraz Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 roku w sprawie dopuszczenia do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników /Dz. U. Nr 89 z 08.06.2009r, poz.730/.

Zgodnie z paragrafem 3 punktem 2 w/w rozporządzenia program zawiera opinię, która posiada ocenę zgodności z podstawą programową oraz program dostosowany jest do potrzeb i możliwości dzieci dla których jest przeznaczony. Zgodnie z paragrafem 4 punktem 2 c, sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania, uwzględniają możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków jakich program będzie realizowany.

Program będzie realizowany w technikum hotelarstwa, dwie godziny w systemie kształcenia - jedna godzina w klasie drugiej i jedna godzina w klasie trzeciej.

Innowacyjność programu polega na tym, że większy nacisk położymy na zagadnienia:

- poznanie samego siebie,
- planowanie własnej kariery zawodowej,
- ukształtowanie świadomości, że każdy może założyć i prowadzić,
- własną działalność gospodarczą,
- uświadomienia uczniom znaczenia inicjatywności czyli zdolności do :
 - twórczego myślenia,
 - przełamywania stereotypów,
 - znajdowania nowych rozwiązań dotychczas nieznanymi,
 - definiowania problemu,
 - wyznaczania celów i zadań,
- zdolność znalezienia jak największej ilości rozwiązań danego problemu,
- umiejętność wyboru najlepszego pomysłu,
- konsekwencji w realizowaniu zadań,
- oddzielenia emocji od podejmowanych decyzji,
- podejmowania ryzyka.

Celem niniejszego programu jest ukształtowanie u uczniów cech umożliwiających uczniom zdobywanie świata.

Program przygotowała Alina Łapińska, która ukończyła Filię Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, wydział Administracyjno - Ekonomiczny w zakresie ekonomiki i organizacji produkcji w roku 1983.

Podypłomowe Studium Finansów i Rachunkowości Przedsiębiorstw ukończyła na Uniwersytecie w Białymstoku w 2002 roku.

Autorka programu pracuje w Zespole Szkół Mechanicznych w Łapach. Jest nauczycielem przedmiotów ekonomicznych. Prowadzi również Ośrodek Kariery oraz szkolne miniprzedsiębiorstwo.

W 2008 roku współpracując z innymi nauczycielami – Grażyną Samson, Moniką Chorko, Barbarą Piekut, Marcinem Więcko i dzięki ich wspólnemu wysiłkowi szkoła zdobyła tytuł „Szkoły Przedsiębiorczości”. Jest to duże wyróżnienie ponieważ tylko pięć szkół w całym województwie podlaskim otrzymało taki tytuł.

Alina Łapińska jest nauczycielem dyplomowanym.

Od 2002 roku pełni funkcję Radnej Miejskiej w Łapach. Jest zaangażowana w pracę społeczną.

1 Cele nauczania

1.1 Cele nauczania wynikające z podstaw programowych

1. Przygotowanie uczniów do aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu gospodarczym.
2. Kształcenie postaw rzetelnej pracy i przedsiębiorczości.
3. Kształcenie umiejętności krytycznej oceny otaczającej nas rzeczywistości ekonomicznej.
4. Doskonalenie umiejętności pracy w zespole i skutecznego komunikowania się przy zastosowaniu różnych środków werbalnych.
5. Kształtowanie umiejętności rozwiązywania konfliktów.
6. Doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji.
7. Wdrażanie uczniów do rozwijania swoich zainteresowań oraz samodzielnego zdobywania wiedzy i kształtowania umiejętności sprzyjających kształtowaniu postaw przedsiębiorczych.
8. Przygotowanie uczniów do dalszego kształcenia, szczególnie w zakresie nauk ekonomicznych.
9. Kształtowanie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy i świadomego jej wyboru.
10. Poznawanie mechanizmów funkcjonowania gospodarki rynkowej oraz związanych z nią najważniejszych instytucji.
11. Rozwijanie zainteresowania podejmowaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej.
12. Zapoznanie z podstawowymi zasadami podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej w różnych formach.
13. Poznanie roli państwa i prawa w gospodarce rynkowej.
14. Przedstawienie zasad funkcjonowania oraz najpoważniejszych problemów gospodarki europejskiej i światowej.

1.2 Cele nauczania wynikające z kluczowej kompetencji- inicjatywność i przedsiębiorczość

1. Poznanie osobowości człowieka.
2. Przedstawienie cech instrumentalnych i kierunkowych osobowości.
3. Poznanie mechanizmów regulujących zachowanie się człowieka.
4. Kształtowanie cech osoby przedsiębiorczej.
5. Przedstawienie zasad organizacji pracy w zespole.
6. Poznanie zasad etycznych obowiązujących w działalności gospodarczej oraz etyki pracy.
7. Kształtowanie właściwego wypełniania ról społecznych.
8. Kształtowanie umiejętności rozwiązywania konfliktów w grupie.
9. Poznanie środków komunikacji interpersonalnej.

10. Kształtowanie skutecznego komunikowania się.
11. Poznanie norm etycznych w funkcjonowaniu rynku.
12. Poznanie sposobów i zasad związanych z podejmowaniem działalności gospodarczej.

1.3 1.3 Cele nauczania z diagnozy lokalnych potrzeb rynku pracy i oświaty

1. Poznanie sposobów wyszukiwania i weryfikacji ofert pracy.
2. Kształtowanie umiejętności oceny predyspozycji zawodowych.
3. Kształtowanie umiejętności samooceny.
4. Poznanie wiedzy koniecznej do podjęcia pracy na lokalnym rynku.
5. Kształtowanie umiejętności świadomego wyboru ofert pracy.
6. Kształtowanie umiejętności uczestnictwa w lokalnym życiu społecznym.
7. Poznanie kierunku rozwoju regionu i kraju.

1.4 Cele nauczania wynikające z profilu zawodowego

1. Poznanie sposobów tworzenia własnego warsztatu pracy.
2. Poznanie predyspozycji zawodowych do wykonywania zawodu technika hotelarza.
3. Przedstawienie kariery zawodowej technika hotelarza.
4. Kształtowanie umiejętności kontaktów z pracodawcą w branży.
5. Poznanie możliwości dokonywania świadomego wyboru miejsca pracy.
6. Przedstawienie sposobów nawiązywania kontaktów z lokalnym środowiskiem gospodarczym i biznesowym.
7. Ukierunkowanie nauki na potrzeby przyszłego pracodawcy.
8. Dostrzeganie znaczenia egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe.

2 Szczegółowe cele nauczania

Uczeń potrafi:

- zdefiniować pojęcie osobowości człowieka,
- wymienić cechy instrumentalne i kierunkowe osobowości,
- wymienić mechanizmy regulujące zachowanie się człowieka, takie jak: potrzeby uczucia, motyw,
- opisać mechanizmy regulujące zachowanie się człowieka w sytuacjach trudnych,
- wymienić cechy osoby przedsiębiorczej,
- opisać zasady organizacji pracy w zespole,
- opisać pojęcie działalności gospodarczej,
- wymienić zasady etyczne obowiązujące w działalności gospodarczej oraz etyki pracy,
- opisać sposoby przeciwdziałania zjawisku mobingu w miejscu pracy,
- przedstawić rolę lidera, wykonawcy, przyjmowane w grupie,
- określić znaczenie właściwego wypełniania ról społecznych,
- przedstawić sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie,
- uzasadnić potrzebę kompromisowego rozwiązywania konfliktów w grupie,
- opisać środki komunikacji interpersonalnej,
- zastosować zasady skutecznego komunikowania się,
- pisać pojęcie gospodarstwa domowego i jego rolę w gospodarce rynkowej,
- wymienić typy gospodarek,
- przedstawić różnice pomiędzy gospodarką rynkową innymi typami gospodarek,
- zdefiniować pojęcia związane z gospodarką rynkową: popyt, podaż, rynek,
- wymienić cechy gospodarki rynkowej (przedsiębiorczość, własność prywatna, system cen,
- określić rolę norm etycznych w funkcjonowaniu rynku,
- podać przykłady nieetycznych zjawisk w funkcjonowaniu rynku, np.: korupcja, dumping, nieuczciwa reklama, kreatywna księgowość itp.,
- zdefiniować pojęcie zachęt ekonomicznych dla konsumenta, pracodawcy i przedsiębiorcy,
- podać definicję pieniądza, jego właściwości i formy,
- wymienić funkcje pieniądza,
- wyjaśnić pojęcie wartości pieniądza,
- wymienia formy organizacyjno-prawne przedsiębiorstw,
- określić przepisy dotyczące działalności gospodarczej,
- wymienić źródła finansowania firm,
- wyjaśnić pojęcie majątku firmy,
- przedstawić sposoby i zasady związane z podejmowaniem działalności gospodarczej,
- wyjaśnić ryzyko pojęcia bilansu i rozliczeń finansowych,
- wyjaśnić pojęcia: bilans firmy, aktywa i pasywa,
- określić rolę przedsiębiorstwa w gospodarce,
- wymienić podstawowe funkcje banków,
- wymienić zadania banku centralnego w gospodarce,

- wymienić rodzaje usług bankowych dla ludności i przedsiębiorstw,
- wyjaśnić konieczność korzystania z usług bankowych,
- opisać formy inwestowania na giełdzie,
- wyjaśnić ryzyko inwestowania na giełdzie,
- określić rodzaje ubezpieczeń,
- wyjaśnić konieczność istnienia ubezpieczeń,
- przedstawić koncepcję roli państwa w gospodarce ,
- opisać zakres i formy interwencjonizmu państwowego w gospodarce rynkowej,
- określić wpływ państwa na życie gospodarcze kraju,
- opisać rolę państwa w zwalczaniu korupcji,
- opisać pojęcie i funkcje budżetu państwa,
- określić zasady polityki budżetowej,
- wymienić źródła finansowania budżetu,
- opisać system podatkowy w Polsce,
- przedstawić wydatki budżetu państwa,
- wyjaśnić pojęcie deficytu budżetowego i długu publicznego,
- wymienić czynniki wzrostu gospodarczego,
- wskazać na mierniki wzrostu gospodarczego,
- wymienić bariery wzrostu gospodarczego,
- określić przejawy kryzysu ekonomicznego,
- przedstawić wpływ reklamy na konsumentów,
- wymienić prawa konsumentów,
- wyjaśnić konieczność istnienia instytucji chroniących konsumentów,
- wymienić prawa i obowiązki pracowników,
- podać przykłady zachowań etycznych i nieetycznych pracodawców i pracowników,
- wymienić rodzaje umów regulujących zatrudnienie,
- określić rolę związków zawodowych,
- podać przyczyny i skutki bezrobocia,
- wymienić formy walki z bezrobociem,
- opisać metody poszukiwania pracy,
- wymienić dokumenty konieczne do ubiegania się o pracę,
- scharakteryzować pojęcie międzynarodowego podziału pracy,
- wymienić formy powiązań gospodarczych za granicą,
- scharakteryzować międzynarodowe organizacje gospodarcze, z którymi współpracuje Polska,
- wyjaśnić zasady międzynarodowej współpracy gospodarczej,
- przedstawić genezę i rozwój Unii Europejskiej,
- określić cele integracji europejskiej,
- wymienić instytucje UE,
- scharakteryzować cele i zasady funkcjonowania UE,
- zdefiniować podstawowe pojęcia integracji europejskiej, np. : wspólny rynek, unia gospodarcza i monetarna, swobodny przepływ towarów, kapitału, usług, pracowników, swoboda prowadzenia działalności gospodarczej, prawo antykorupcyjne,
- wymienić podstawowe postanowienia układu europejskiego,
- opisać przebieg negocjacji akcesyjnych Polski z UE,
- określić problemy ekonomiczne współczesnego świata,
- opisać pojęcie globalizacji gospodarki światowej,
- wyjaśnić wpływ procesu globalizacji na zachowania społeczne,

- wyjaśnić konsekwencje procesów globalizacji w sferze życia politycznego i kulturalnego,
- podjąć decyzje w sytuacjach trudnych i ryzykownych,
- dokonać oceny własnej osobowości,
- dokonać autoprezentacji,
- wyznaczyć sobie cele oraz zadania edukacyjne i zawodowe,
- zorganizować własne działanie edukacyjne,
- wypełnić przyjęte w grupie role,
- kierować grupą i podjąć decyzje,
- odróżnić działania etyczne i nieetyczne działalności gospodarczej,
- rozwiązać konflikty w grupie, szczególnie w drodze negocjacji,
- dokonać prezentacji własnego stanowiska,
- zaplanować budżet gospodarstwa domowego,
- określić relacje pomiędzy popytem i podażą,
- wyznaczyć cenę równowagi,
- dokonać uzasadnionego wyboru zachęt ekonomicznych jako konsument, pracodawca i przedsiębiorca,
- dokonać etycznych ocen zjawisk w funkcjonowaniu rynku,
- ocenić rolę i funkcję pieniądza w gospodarce,
- dokonać wyboru odpowiedniej formy organizacyjnej przedsiębiorstwa do planowanej działalności gospodarczej,
- wskazać nisze rynkowe,
- podjąć decyzje o działalności gospodarczej,
- wskazać sposoby na zrealizowanie celu,
- dokonać wyboru najlepszego pomysłu,
- opanować emocje, zachować logiczne myślenie podejmując decyzje o działalności gospodarczej,
- podjąć ryzyko,
- wskazać najkorzystniejsze sposoby finansowania swojej działalności gospodarczej,
- przedstawić procedurę postępowania konieczną do rozpoczęcia działalności gospodarczej,
- przygotować prosty biznesplan,
- wskazać korzyści i zagrożenia związane z konkurencją i monopolem,
- przedstawić rolę banku centralnego,
- porównać oferty różnych banków komercyjnych,
- wskazać najkorzystniejsze sposoby lokowania środków i zaciągania kredytów,
- zanalizować i oceniać ryzyko inwestowania na giełdzie,
- dokonać wyboru najkorzystniejszej oferty konta osobistego i lokaty,
- porównać oferty firm ubezpieczeniowych, funduszy emerytalnych i funduszy powierniczych,
- uzasadnić konieczność swojego przyszłego udziału w systemie emerytalnym,
- określić wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na życie społeczne, polityczne i gospodarcze kraju,
- określić wpływ postępu naukowo-technicznego, zatrudnienia, wydajności pracy oraz efektywności kapitału na rozwój gospodarczy kraju,
- wypełnić zeznanie podatkowe - PIT,
- ocenić korzyści i koszty wynikające z postępu technicznego,
- wskazać pozytywne i negatywne przykłady wpływu reklamy na konsumentów,
- dochodzić swoich praw konsumenckich,

- opisać rolę instytucji chroniących konsumentów,
- porównać prawa i obowiązki pracownika i pracodawcy wynikające ze stosunku pracy i innych umów,
- zanalizować teraźniejsze i przyszłe zmiany na rynku pracy,
- stworzyć własne portfolio,
- stworzyć indywidualny plan działania,
- ocenić możliwości znalezienia pracy i przyczyny własnego bezrobocia,
- podjąć ważne decyzje związane z pracą zawodową ,
- zidentyfikować i ocenić swoje mocne i słabe strony,
- przygotować europass (CV),
- przygotować się do rozmowy kwalifikacyjnej oraz ją przeprowadzić,
- uzasadnić konieczność nauki przez całe życie,
- zaplanować własną karierę zawodową,
- wyjaśnić istotę planowania,
- zarządzić własnymi zasobami czasu, pieniędzmi i organizacją pracy,
- wyjaśnić konsekwencje korupcji,
- zrealizować projekty,
- zachować się w urzędzie,
- wskazać wpływ współpracy gospodarczej z zagranicą na gospodarkę kraju,
- ocenić wpływ swobód gospodarczych UE na życie ekonomiczne państw członkowskich,
- ocenić realizację postanowień UE oraz jego wpływ na rozwój gospodarczy kraju,
- ocenia stanowiska negocjacyjne strony polskiej i unijnej w najbardziej kontrowersyjnych obszarach,
- dokonać analizy potencjalnych korzyści i kosztów wynikających z przystąpienia Polski do UE,
- zachować się asertywnie ,
- ocenić wpływ globalizacji gospodarki na życie polityczne, społeczne i kulturalne współczesnego świata,
- ocenić konsekwencje procesu globalizacji dla Polski.
- wyszukać i zweryfikować oferty pracy,
- ocenić swoje predyspozycje zawodowe,
- dokonać analizy swoich mocnych i słabych stron,
- dokonać samooceny,
- zdobyć nową wiedzę konieczną do podjęcia pracy na lokalnym rynku,
- kształtować umiejętność świadomego wyboru w zakresie weryfikacji ofert pracy,
- szanować każdego człowieka
- określić swoją wartość
- doskonalić swoją osobowość,
- wykazać zrozumienie dla nadrzędności celów grupowych nad indywidualnymi,
- wywiązywać się z zobowiązań finansowych wobec państwa, instytucji finansowych, przedsiębiorstw,
- wyjaśnić potrzebę współuczestnictwa w życiu społecznym,
- dbać o dobro wspólne,
- ocenić nieetyczne zjawiska w funkcjonowaniu gospodarki,
- wykazać postawę poszanowania dla pieniądza,
- wykazać postawę aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu gospodarczym kraju,
- wyrazić swoje potrzeby,

- przedstawić kierunki rozwoju kraju,
- uzasadnić potrzebę współpracy z innymi narodami Europy przy zachowaniu i poszanowaniu własnej odrębności narodowej,
- zorganizować własny warsztat pracy,
- ocenić własne predyspozycje zawodowe,
- zaplanować własną karierę zawodową,
- nawiązać kontakt z potencjalnym pracodawcą w branży,
- sporządzić CV., list motywacyjny, Europass CV.
- dokonać świadomego wyboru miejsca pracy,
- nawiązać kontakt ze środowiskiem gospodarczym i biznesowym,
- ukierunkować naukę na potrzeby przyszłego pracodawcy,
- dostrzegać znaczenie egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe.

3 Materiał nauczania

Dział I Człowiek istota przedsiębiorcza.

1. Przedsiębiorczość jako przedmiot nauczania.
2. Mechanizmy regulujące zachowanie człowieka.
3. Zachowanie człowieka w sytuacjach trudnych.
4. Postawy sprzyjające przedsiębiorczości.
5. Analiza własnych mocnych i słabych stron.
6. Planowanie własnej kariery zawodowej.
7. Społeczne podstawy przedsiębiorczości.
8. Komunikacja interpersonalna.
9. Konflikty w grupach społecznych.

Dział II Gospodarka rynkowa.

1. Gospodarka centralnie planowana.
2. Transformacja polskiej gospodarki.
3. Istota rynku.
4. Towar jego wartość.
5. Prawo popytu i podaży.
6. Mechanizm rynkowy.
7. Cechy gospodarki rynkowej.
8. Rola pieniądza w gospodarce.
9. Gospodarstwo domowe
10. Zarządzanie gospodarstwem domowym.

Dział III Przedsiębiorstwo w gospodarce.

1. Działalność gospodarcza i jej podstawy.
2. Formy organizacyjno – prawne przedsiębiorstw.
3. Majątek przedsiębiorstwa.
4. Znalezienie pomysłu na firmę- ćwiczenia.
5. Analiza rynku.
6. Źródła finansowania działalności gospodarczej- wskazanie najlepszych- ćwiczenia.
7. Struktura biznesplanu.
8. Budowa biznesplanu – ćwiczenia.
9. Rejestracja działalności gospodarczej.
10. Finanse przedsiębiorstwa.
11. Rola przedsiębiorstwa w gospodarce.
12. Wpływ państwa na gospodarkę rynkową.

Dział IV Instytucje gospodarki rynkowej.

1. System bankowy w Polsce
2. Usługi bankowe.
3. Giełdy towarowe i kapitałowe.
4. Rynek kapitałowy.
5. Inwestowanie na giełdzie- ćwiczenia.

6. Fundusze powiernicze.
7. Ubezpieczenia i ich rodzaje.
8. Obliczanie składek na ubezpieczenia społeczne.
9. System emerytalny.

Dział V Państwo w gospodarce rynkowej.

1. Od etatyzmu do neoliberalizmu.
2. Formy interwencjonizmu państwowego.
3. Dochody i wydatki państwa.
4. Podatki i ich rodzaje.
5. Budżety lokalne.
6. Czynniki i mierniki wzrostu gospodarczego.
7. Kryzys w gospodarce rynkowej.

Dział VI Obywatel w gospodarce rynkowej.

1. Ochrona konsumentów.
2. Podejmowanie pracy na podstawie umowy o pracę.
3. Zawieranie umów na podstawie kodeksu cywilnego.
4. Rynek pracy.
5. Przygotowanie indywidualnego planu działania oraz portfolio.
6. Poszukiwanie pracy.
7. Cechy dokumentów aplikacyjnych.
8. Rozmowa kwalifikacyjna.
9. Przeprowadzenie rozmowy kwalifikacyjnej – ćwiczenia.
10. Etyka w biznesie.

Dział VII Integracja gospodarcza ze światem.

1. Polska a międzynarodowy podział pracy.
2. Polska w międzynarodowych organizacjach gospodarczych.
3. Geneza i rozwój Unii Europejskiej.
4. Zasady działania Unii Europejskiej.
5. Integracja Polski z Unią Europejską.
6. Polska w strukturach Unii Europejskiej.
7. Globalizacja na świecie.
8. Problemy ekonomiczne współczesnego świata.

4 Procedury osiągnięcia celów

4.1 Postulaty metodyczne

Nauka przedsiębiorczości polega na kształtowaniu pewnych zachowań i umiejętności, które pozwalają człowiekowi odnosić sukcesy w otoczeniu. W szkole należy zatem zwiększyć nacisk położyć na kształtowanie umiejętności związanych z zachowaniem przedsiębiorczym. Konieczna jest wiedza oraz wiara w siebie, która sprzyja sukcesom. Szkoła powinna wyposażyć młodego człowieka w optymizm, pozytywne nastawienie do życia, wysoką motywację, właściwą samoocenę. Pozwalają one wyznaczać ambitne cele i wierzyć, że uda się je zrealizować bez przeszkód. Nabycie umiejętności przedsiębiorczych daje możliwość lepszego przystosowania się do, aktywnego uczestnictwa w otoczeniu, oddziaływania na nie oraz zrozumienia mechanizmów nim rządzących. Rozkład materiału nauczania dostosowany jest do podręcznika oraz programu nauczania dopuszczonych do użytku szkolnego przez MENiS pod numerami: program DKOS-5002-9/03, podręcznik 315/03.

Do pełnego poznania, opisanie i zrozumienie świata potrzebne jest jego całościowe ujęcie, dlatego pełną realizację celów edukacyjnych w zakresie kształcenia kompetencji przedsiębiorczości można osiągnąć przez integrację międzyprzedmiotową. Aby kształcić postawy przedsiębiorczości konieczna jest integracja treści kształcenia podstaw przedsiębiorczości z przedmiotami: wiedza o społeczeństwie, geografia, historia, wiedza o kulturze. Umożliwia to pełniejszą realizację i zrozumienie zagadnień dotyczących prezentacji finansów państwa i samorządów, integracji europejskiej, problemów współczesnego świata, prawnych uwarunkowań działalności gospodarczej, przykładów systemów gospodarczych, wzorców osób przedsiębiorczych.

Ważne jest również, aby nastąpiła koordynacja działań nauczycieli podstaw przedsiębiorczości z nauczycielami innych przedmiotów w celu kształtowania takich kompetencji jak; korzystanie z Internetu, słowników, encyklopedii, leksykonów, map, komunikowanie i współdziałanie nie w zespole, definiowanie problemów i ich rozwiązywanie.

Dobrze byłoby zorganizować:

- wycieczkę do hotelu,
- spotkanie z lokalnym przedsiębiorcą,
- spotkanie z przedstawicielem banku,
- spotkanie z przedstawicielem Urzędu Pracy.

4.2 Proponowany podział godzin lekcyjnych

Lp.	Dział programu	Liczba godzin
1.	Człowiek- istota przedsiębiorcza	10

2.	Gospodarka rynkowa	10
3.	Przedsiębiorstwo w gospodarce rynkowej	12
4.	Instytucje gospodarki rynkowej	9
5.	Państwo w gospodarce rynkowej	7
6.	Obywatel w gospodarce rynkowej	10
7.	Integracja gospodarcza ze światem	8
	Godziny do dyspozycji nauczyciela	8
	RAZEM	74

4.3 Metody preferowane w dydaktyce

Aby osiągnąć postawione cele nauczania zakłada się, że uczniowie będą mogli czynnie uczestniczyć w lekcji, a w procesie kształcenia będą wykorzystane aktywizujące metody nauczania. Dzięki zastosowaniu tych metod uczniowie będą mogli nabywać umiejętności krytycznego myślenia, uczestnictwa w dialogu, prezentacji własnego stanowiska i jego obrony, aktywnego słuchania, współpracy, korzystania z różnych źródeł informacji.

Metody te rozwijają również umiejętność jasnego prezentowania swoich poglądów, krytycyzmu i doskonałą kompetencje komunikacyjne.

W nauczaniu przedsiębiorczość bardzo ważną rolę odgrywają metody oparte na bezpośrednich kontaktach takie jak: spotkania, wywiady, wycieczki dydaktyczne, obserwacje uczestniczące. Dzięki wykorzystaniu tych metod uczeń ma możliwość zapoznania się z procesami gospodarczymi zachodzącymi w rzeczywistości. Metody te stwarzają możliwość konfrontacji zdobytej wiedzy z praktyką gospodarczą.

Konieczne jest również zastosowanie tradycyjnych metod nauczania np.: wykład, praca z tekstem, anegdota, odczyt i inne. Dzięki tym metodom uczeń zdobędzie umiejętność wyszukiwania i korzystania z różnych źródeł informacji (encyklopedii, Dzienników Ustaw, słowników, roczników statystycznych, prasy, podręczników, literatury).

Podział metod stosowanych przez nauczyciela „Podstaw przedsiębiorczości”:

1. Podające:

- wykład informacyjny,
- pogadanka,
- opowiadanie,
- opis,
- anegdota,
- odczyt,
- objaśnienie.

2. Problemowe

- aktywizujące (gry dydaktyczne, inscenizacja, dyskusja dydaktyczna, metoda przypadków, portfolio),
- wykład problemowy,
- wykład konwersatoryjny.

3. Programowane

- z użyciem komputera,

- z użyciem podręcznika.
- 4. Eksponujące
 - film,
 - ekspozycja,
 - film.
- 5. Praktyczne
 - pokaz z objaśnieniem,
 - pokaz z instruktążem,
 - ćwiczenia przedmiotowe,
 - metoda projektów,
 - metoda przewodniego tekstu.
- 6. Bezpośrednie kontakty
 - spotkania,
 - wycieczki dydaktyczne,
 - wywiady,
 - obserwacje uczestniczące.

4.4 Środki dydaktyczne

Środki dydaktyczne z których powinien korzystać nauczyciel:

1. Podręczniki, zeszyty ćwiczeń, encyklopedie, słowniki ekonomiczne, roczniki statystyczne;
2. Książki ekonomiczne, zbiory przepisów prawnych, prasa ekonomiczna;
3. Środki audiowizualne;
4. Internet;
5. Plansze, foliogramy;
6. Druki i formularze konieczne do wypełniania przy prowadzeniu działalności gospodarczej np.: formularze zgłoszeniowe i rozliczeniowe ZUS, faktury, rachunki, czeki.

4.5 Spis wykorzystywanej literatury

- [1] Kodeks Spółek Handlowych,
- [2] Kodeks Cywilny,
- [3] Kodeks Pracy,
- [4] Ustawa o działalności gospodarczej,
- [5] Ustawa podatkowa,
- [6] Rocznik statystyczny,
- [7] Encyklopedia ekonomiczna,
- [8] Olimpiada Przedsiębiorczości - publikacja Belka M., *Ekonomia Stosowana*, Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości, Warszawa 2004,
- [9] Bieńkowska G., *Przedsiębiorczość. Uproszczone formy ewidencji gospodarczej stosowane w małych firmach*, WSiP, Warszawa 2000,
- [10] Cyrson E., (red.) *Kompendium wiedzy o gospodarce*, Warszawa – Poznań, Wydawnictwo Naukowe PWN 1996,
- [11] Loch J., *Jak zostać mistrzem w biznesie* Warszawa, Infor 1996,
- [12] Maul L., Mayfield D., *Jak osiągnąć sukces w biznesie? Przewodnik*. Kraków, Krakowski Instytut Wydawniczy 1991,

- [13] Mulak M. S., *Jak opracować business plan. Poradnik dla średnich i małych firm*, Lublin,
- [14] Żurkowski F., *Przedsiębiorczość – wybrane zagadnienia z etyki w biznesie. Techniki negocjacji*, WSiP, Warszawa 1999,
- [15] Żaro Z., *Jak założyć i poprowadzić własną firmę*, Sigma, Skierniewice 2001.

4.6 Postulowane wyposażenie pracowni przedmiotowej

Środki dydaktyczne związane z realizacją Programu Kształtowania Kompetencji Kluczowych w zakresie nauczania Przedsiębiorczości i Inicjatywności w zawodzie technik hotelarstwa będące wyposażeniem pracowni przedsiębiorczości:

- podręcznik: Jarosław Korba, Zbigniew Smutek, Małgorzata Biernacka, Podstawy przedsiębiorczości wyd. OPERON, numer dopuszczenia DKOS-5 2- 98/03,
- zeszyt ćwiczeń: Jarosław Korba, Zbigniew Smutek, Małgorzata Biernacka, Podstawy Przedsiębiorczości,
- scenariusze zajęć,
- prezentacje multimedialne,
- filmy o tematyce związanej z przedsiębiorczością,
- komputerowe programy edukacyjne,
- sprzęt multimedialny: notebook, drukarka, rzutnik multimedialny, ekran, rzutnik pisma, nośnik pamięci zewnętrznej,
- stanowiska komputerowe dla uczniów,
- plansze i foliogramy,
- komplety pisaków, folie, masa mocująca, komplet markerów, klej, papier szary.

Wyposażenie dla ucznia niezbędne do realizacji Programu Kształtowania Kompetencji Kluczowych w zakresie Inicjatywności i Przedsiębiorczości w zawodzie technik hotelarstwa:

- podręcznik – Podstawy przedsiębiorczości autorzy: Jarosław Korba, Zbigniew Smutek, Małgorzata Biernacka, wydawnictwo OPERON,
- zeszyt ćwiczeń- Jarosław Korba, Zbigniew Smutek, Małgorzata Biernacka- Podstawy Przedsiębiorczości –wyd. OPERON,
- stanowisko komputerowe z dostępem do Internetu,
- zeszyt w kratkę, 100 stron,
- komplet długopisów,
- notatnik.

5 Opis założonych osiągnięć ucznia

5.1 Formułowanie i hierarchizacja wymagań programowych

Wymagania podstawowe Uczeń potrafi:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń potrafi:
<ul style="list-style-type: none">- zdefiniować pojęcie osobowości człowieka,- wymienić cechy instrumentalne i kierunkowe osobowości,- wymienić mechanizmy regulujące zachowanie się człowieka, takie jak: potrzeby, uczucia, motywy,- wymienić cechy osoby przedsiębiorczej,- opisać zasady organizacji pracy w zespole,- opisać pojęcie działalności gospodarczej,- wymienić zasady etyczne obowiązujące w działalności gospodarczej oraz etyki pracy,- opisać sposoby przeciwdziałania zjawisku mobingu w miejscu pracy,- przedstawić sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie,- opisać środki komunikacji interpersonalnej,- opisać pojęcie gospodarstwa domowego i jego rolę w gospodarce rynkowej,- wymienić typy gospodarek,- zdefiniować pojęcia związane z gospodarką rynkową: popyt, podaż, rynek,- wymienić cechy gospodarki rynkowej (przedsiębiorczość, własność prywatna, system cen,- podać przykłady nieetycznych zjawisk w funkcjonowaniu rynku, np. : korupcja, dumping, nieuczciwa reklama, kreatywna księgowość itp.,- zdefiniować pojęcie zachęt ekonomicznych dla konsumenta, pracodawcy i przedsiębiorcy,- podać definicję pieniądza, jego właściwości i formy,- wymienić funkcje pieniądza,- wymienia formy organizacyjno-prawne przedsiębiorstw,- określić przepisy dotyczące działalności gospodarczej,- wymienić źródła finansowania firm,- wyjaśnić pojęcie majątku firmy,- przedstawić sposoby i zasady związane z podejmowaniem działalności gospodarczej,- wyjaśnić pojęcia: bilans firmy, aktywa i pasywa,- wymienić podstawowe funkcje banków,	<ul style="list-style-type: none">- opisać mechanizmy regulujące zachowanie się człowieka w sytuacjach trudnych,- określić znaczenie właściwego wypełniania ról społecznych,- uzasadnić potrzebę kompromisowego rozwiązywania konfliktów w grupie,- zastosować zasady skutecznego komunikowania się,- przedstawić różnice pomiędzy gospodarką rynkową innymi typami gospodarek,- określić rolę norm etycznych w funkcjonowaniu rynku,- wyjaśnić pojęcie wartości pieniądza,- określić przepisy dotyczące działalności gospodarczej,- wymienić źródła finansowania firm,- wyjaśnić pojęcie majątku firmy,- przedstawić sposoby i zasady związane z podejmowaniem działalności gospodarczej,- wyjaśnić ryzyko pojęcia bilansu i rozliczeń finansowych,- wyjaśnić pojęcia: bilans firmy, aktywa i pasywa,- określić role przedsiębiorstwa w gospodarce,- wyjaśnić konieczność korzystania z usług bankowych,- wyjaśnić ryzyko inwestowania na giełdzie,- określić rodzaje ubezpieczeń,- wyjaśnić konieczność istnienia ubezpieczeń,- opisać zakres i formy interwencjonizmu państwowego w gospodarce rynkowej,- określić wpływ państwa na życie gospodarcze kraju,- opisać rolę państwa w zwalczaniu korupcji,- opisać pojęcie i funkcje budżetu państwa,- określić zasady polityki budżetowej,- wyjaśnić pojęcie deficytu budżetowego i długu publicznego,- wskazać mierniki wzrostu gospodarczego,- określić przejawy kryzysu ekonomicznego,- przedstawić wpływ reklamy na konsumentów,- wyjaśnić konieczność istnienia instytucji chroniących konsumentów,

<ul style="list-style-type: none">- wymienić zadania banku centralnego w gospodarce,- wymienić rodzaje usług bankowych dla ludności i przedsiębiorstw,- opisać formy inwestowania na giełdzie,- określić rodzaje ubezpieczeń,- określić wpływ państwa na życie gospodarcze kraju,- opisać rolę państwa w zwalczaniu korupcji,- opisać pojęcie i funkcje budżetu państwa,- wymienić źródła finansowania budżetu,- opisać system podatkowy w Polsce,- przedstawić wydatki budżetu państwa,- wymienić czynniki wzrostu gospodarczego,- wymienić bariery wzrostu gospodarczego,- przedstawić wpływ reklamy na konsumentów,- wymienić prawa konsumentów,- wymienić prawa i obowiązki pracowników,- podać przykłady zachowań etycznych i nieetycznych pracodawców i pracowników,- wymienić rodzaje umów regulujących zatrudnienie,- określić rolę związków zawodowych,- wymienić formy walki z bezrobociem,- opisać metody poszukiwania pracy,- wymienić dokumenty konieczne do ubiegania się o pracę,- wymienić formy powiązań gospodarczych za granicą,- przedstawić genezę i rozwój Unii Europejskiej,- wymienić instytucje UE- zdefiniować podstawowe pojęcia integracji europejskiej, np. : wspólny rynek, unia gospodarcza i monetarna, swobodny przepływ towarów, kapitału, usług, pracowników, swoboda prowadzenia działalności gospodarczej, prawo antykorupcyjne,- wymienić podstawowe postanowienia układu europejskiego,- opisać pojęcie globalizacji gospodarki światowej,- dokonać oceny własnej osobowości,- dokonać autoprezentacji,- wyznaczyć sobie cele oraz zadania edukacyjne i zawodowe,- wypełnić przyjęte w grupie role,- odróżnić działania etyczne i nieetyczne działalności gospodarczej,- dokonać prezentacji własnego stanowiska,- zaplanować budżet gospodarstwa domowego,- określić relacje pomiędzy popytem i podażą,- wyznaczyć cenę równowagi,- dokonać etycznych ocen zjawisk w funkcjonowaniu rynku,- ocenić rolę i funkcję pieniądza w gospodarce,- wskazać nisze rynkowe,- wskazać sposoby na zrealizowanie celu,- opanować emocje, zachować logiczne myślenie podejmując decyzje o działalności gospodarczej,- przedstawić procedurę postępowania konieczną	<ul style="list-style-type: none">- określić rolę związków zawodowych,- opisać metody poszukiwania pracy,- scharakteryzować pojęcie międzynarodowego podziału pracy,- scharakteryzować międzynarodowe organizacje gospodarcze, z którymi współpracuje Polska,- wyjaśnić zasady międzynarodowej współpracy gospodarczej,- przedstawić genezę i rozwój Unii Europejskiej,- określić cele integracji europejskiej,- scharakteryzować cele i zasady funkcjonowania UE,- opisać przebieg negocjacji akcesyjnych Polski z UE,- określić problemy ekonomiczne współczesnego świata,- wyjaśnić wpływ procesu globalizacji na zachowania społeczne,- wyjaśnić konsekwencje procesów globalizacji w sferze życia politycznego i kulturalnego,- podjąć decyzje w sytuacjach trudnych i ryzykownych,- dokonać oceny własnej osobowości,- zorganizować własne działanie edukacyjne,- kierować grupą i podjąć decyzje,- rozwiązać konflikty w grupie, szczególnie w drodze negocjacji,- dokonać prezentacji własnego stanowiska,- zaplanować budżet gospodarstwa domowego,- określić relacje pomiędzy popytem i podażą,- wyznaczyć cenę równowagi,- dokonać uzasadnionego wyboru zachęt ekonomicznych jako konsument, pracodawca i przedsiębiorca,- dokonać etycznych ocen zjawisk w funkcjonowaniu rynku,- ocenić rolę i funkcję pieniądza w gospodarce,- dokonać wyboru odpowiedniej formy organizacyjnej przedsiębiorstwa do planowanej działalności gospodarczej,- podjąć decyzje o działalności gospodarczej,- dokonać wyboru najlepszego pomysłu,- opanować emocje, zachować logiczne myślenie podejmując decyzje o działalności gospodarczej,- podjąć ryzyko,- wskazać najkorzystniejsze sposoby finansowania swojej działalności gospodarczej,- przygotować prosty biznesplan,- wskazać korzyści i zagrożenia związane z konkurencją i monopolem,- przedstawić rolę banku centralnego,- porównać oferty różnych banków komercyjnych,- zanalizować i oceniać ryzyko inwestowania na giełdzie,- dokonać wyboru najkorzystniejszej oferty konta osobistego i lokaty,- porównać oferty firm ubezpieczeniowych, funduszy emerytalnych i funduszy powierniczych,
---	--

<ul style="list-style-type: none">- do rozpoczęcia działalności gospodarczej,- przygotować prosty biznesplan,- przedstawić rolę banku centralnego,- dokonać wyboru najkorzystniejszej oferty konta osobistego i lokaty,- porównać oferty firm ubezpieczeniowych, funduszy emerytalnych i funduszy powierniczych,- wypełnić zeznanie podatkowe - PIT,- porównać prawa i obowiązki pracownika i pracodawcy wynikające ze stosunku pracy i innych umów,- stworzyć własne portfolio,- stworzyć indywidualny plan działania,- ocenić możliwości znalezienia pracy i przyczyny własnego bezrobocia,- podjąć ważne decyzje związane z pracą zawodową ,- przygotować się do rozmowy kwalifikacyjnej oraz ją przeprowadzić,- wyjaśnić istotę planowania,- wyjaśnić konsekwencje korupcji,- zachować się w urzędzie,- wskazać wpływ współpracy gospodarczej z zagranicą na gospodarkę kraj,- zachować się asertywnie ,- wyszukać i zweryfikować oferty pracy,- ocenić swoje predyspozycje zawodowe,- dokonać samooceny,- kształtować umiejętność świadomego wyboru w zakresie weryfikacji ofert pracy,- szanować każdego człowieka- określić swoją wartość- doskonalić swoją osobowość,- wykazać zrozumienie dla nadrzędności celów grupowych nad indywidualnymi,- wywiązywać się z zobowiązań finansowych wobec państwa, instytucji finansowych, przedsiębiorstw,- wyjaśnić potrzebę współuczestnictwa w życiu społecznym,- wykazać postawę poszanowania dla pieniądza,- wykazać postawę aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu gospodarczym kraju,- wyrazić swoje potrzeby,- zorganizować własny warsztat pracy,- ocenić własne predyspozycje zawodowe,- zaplanować własną karierę zawodową,- nawiązać kontakt z potencjalnym pracodawcą w branży,- sporządzić C.V., list motywacyjny, Europass C.V.- dokonać świadomego wyboru miejsca pracy,- nawiązać kontakt ze środowiskiem gospodarczym i biznesowym,- ukierunkować naukę na potrzeby przyszłego pracodawcy,- dostrzegać znaczenie egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe.	<ul style="list-style-type: none">- uzasadnić konieczność swojego przyszłego udziału w systemie emerytalnym,- określić wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na życie społeczne, polityczne i gospodarcze kraju,- - określić wpływ postępu naukowo-technicznego, zatrudnienia, wydajności pracy oraz efektywności kapitału na rozwój gospodarczy kraju,- ocenić korzyści i koszty wynikające z postępu technicznego,- wskazać pozytywne i negatywne przykłady wpływu reklamy na konsumentów,- dochodzić swoich praw konsumenckich,- opisać rolę instytucji chroniących konsumentów,- porównać prawa i obowiązki pracownika i pracodawcy wynikające ze stosunku pracy i innych umów,- zanalizować teraźniejsze i przyszłe zmiany na rynku pracy,- stworzyć indywidualny plan działania,- ocenić możliwości znalezienia pracy i przyczyny własnego bezrobocia,- podjąć ważne decyzje związane z pracą zawodową ,- zidentyfikować i ocenić swoje mocne i słabe strony,- przygotować europass (CV),- uzasadnić konieczność nauki przez całe życie,- zaplanować własną karierę zawodową,- zarządzać własnymi zasobami czasu, pieniędzmi i organizacją pracy,- zrealizować projekty,- wskazać wpływ współpracy gospodarczej z zagranicą na gospodarkę kraju,- ocenić wpływ swobód gospodarczych UE na życie ekonomiczne państw członkowskich,- ocenić realizację postanowień UE oraz jego wpływ na rozwój gospodarczy kraju,- ocenić stanowiska negocjacyjne strony polskiej i unijnej w najbardziej kontrowersyjnych obszarach,- dokonać analizy potencjalnych korzyści i kosztów wynikających z przystąpienia Polski do UE,- ocenić wpływ globalizacji gospodarki na życie polityczne, społeczne i kulturalne współczesnego świata,- ocenić konsekwencje procesu globalizacji dla Polski,- ocenić swoje predyspozycje zawodowe,- dokonać analizy swoich mocnych i słabych stron,- zdobyć nową wiedzę konieczną do podjęcia pracy na lokalnym rynku,- kształtować umiejętność świadomego wyboru w zakresie weryfikacji ofert pracy,- doskonalić swoją osobowość,- wykazać zrozumienie dla nadrzędności celów grupowych nad indywidualnymi,
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnić potrzebę współuczestnictwa w życiu społecznym, - ocenić nieetyczne zjawiska w funkcjonowaniu gospodarki, - wykazać postawę poszanowania dla pieniądza, - wykazać postawę aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu gospodarczym kraju, - uzasadnić potrzebę współpracy z innymi narodami Europy przy zachowaniu i poszanowaniu własnej odrębności narodowe, - zorganizować własny warsztat pracy, - nawiązać kontakt ze środowiskiem gospodarczym i biznesowym, - ukierunkować naukę na potrzeby przyszłego pracodawcy.
--	---

Na ocenę dopuszczającą uczeń powinien:

- za pomocą nauczyciela zrozumieć i wykonać polecenia,
- zapamiętać wiadomości konieczne do elementarnej orientacji w treści danego działu tematycznego i z pomocą nauczyciela umieć je odtworzyć,
- poprawnie, z pomocą nauczyciela, rozpoznawać, nazywać i klasyfikować poznane pojęcia, zjawiska, procesy, dokumenty, postacie życia publicznego itp.,
- wykonywać samodzielnie lub z pomocą nauczyciela proste ćwiczenia i polecenia,
- współpracować w zespole w trakcie wykonywania zadań,
- prowadzić zeszyt przedmiotowy i zeszyt ćwiczeń.

Na ocenę dostateczną uczeń powinien:

- rozumieć polecenia i instrukcje,
- zapamiętać podstawowe wiadomości dla danego działu tematycznego i samodzielnie je prezentować,
- rozumieć podstawowe omawiane zagadnienia,
- dokonywać selekcji i porównania poznanych zjawisk,
- samodzielnie i poprawnie wykonywać proste ćwiczenia i zadania,
- umieć wykorzystać zdobytą wiedzę w praktyce,
- aktywnie uczestniczyć w pracach i zadaniach zespołowych,
- systematycznie prowadzić zeszyt przedmiotowy i zeszyt ćwiczeń.

Na ocenę dobrą uczeń powinien:

- rozumieć polecenia i instrukcje,
- znać omawianą na zajęciach problematykę na poziomie rozszerzonym oraz w sposób logiczny i spójny ją prezentować,
- rozumieć omawiane treści i umieć wyjaśnić je innym,
- uogólniać i formułować wnioski,
- zajmować stanowisko w kwestiach spornych i bronić swoich poglądów na forum klasy,
- aktywnie uczestniczyć w zajęciach lekcyjnych,
- poprawnie i sprawnie wykonywać ćwiczenia i inne zadania,
- umieć poprawnie wykorzystać zdobytą wiedzę w praktyce,
- wykazywać zainteresowanie omawianą na zajęciach problematyką,
- systematycznie i starannie prowadzić zeszyt przedmiotowy i zeszyt ćwiczeń,

Na ocenę bardzo dobrą uczeń powinien wypełnić takie wymagania jak na ocenę dobrą, a ponadto:

- posiadać wiadomości na poziomie treści dopełniających,
- wykazywać zainteresowanie przedmiotem oraz literaturą popularnonaukową dotyczącą omawianych treści,
- umieć samodzielnie poszukiwać informacji w różnych źródłach oraz je selekcjonować,
- właściwie interpretować nowe sytuacje i zjawiska, w sposób twórczy rozwiązywać problemy,
- umieć oceniać otaczającą rzeczywistość społeczno-polityczną zgodny z przyjętymi kryteriami wartości,
- kierować się dobrem ogółu przy podejmowaniu decyzji, negocjować stanowisko, osiągać kompromis,
- kierować pracą zespołu rówieśników,
- uczestniczyć w konkursach i olimpiadach właściwych dla przedmiotu i uzyskiwać wyróżniające wyniki na poziomie szkolnym.

Na ocenę celującą uczeń powinien wypełnić takie wymagania jak na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:

- wykazywać szczególne zainteresowanie przedmiotem oraz literaturą popularnonaukową i specjalistyczną zgodną z omawianą na zajęciach tematyką,
- uczestniczyć w konkursach i olimpiadach właściwych dla przedmiotu i uzyskiwać wyróżniające wyniki, godnie reprezentując szkołę,
- podejmować się wykonania zadań (indywidualnie lub w zespole) dodatkowych, znacznie wykraczających poza podstawę programową.

5.2 Główne narzędzia kontroli

Do pomiaru osiągnięć ucznia w zakresie kompetencji przedsiębiorczości mogą być wykorzystane:

- wypowiedzi ustne ucznia,
- prace pisemne przygotowane przez ucznia w domu i na lekcji,
- aktywność ucznia na lekcji,
- testy,
- przygotowane indywidualnie i grupowo ćwiczenia,
- opracowanie wygłoszenie referatu na temat z zakresu programu nauczania lub wykraczającego poza niego,
- przygotowane indywidualne projekty,
- przygotowanie oryginalnego rozwiązania problemu, świadczącego o podstawie przedsiębiorczej,
- zdobycie wyróżnienia w olimpiadzie wiedzy ekonomicznej.

Sprawdzanie osiągnięć ucznia w zakresie umiejętności praktycznych powinno odbywać się sukcesywnie. Takie ocenianie motywuje ucznia do systematycznej pracy oraz dostarcza informacji o procesie kształcenia.

Narzędzia wykorzystane do pomiaru osiągnięć ucznia:

- wypowiedzi ustne,
- prace pisemne przygotowane w domu i na lekcji,
- aktywność ucznia na lekcji,
- testy,

- przygotowane indywidualnie i grupowo ćwiczenia,
- opracowanie i wygłoszenie referatu,
- przygotowane indywidualne projekty,
- przygotowanie oryginalnego rozwiązania problemu, świadczące o podstawie przedsiębiorczej,
- zdobycie wyróżnienia w olimpiadzie ekonomicznej.

6 Procedura ewaluacji programu nauczania

Ewaluacja autorskiego programu nauczania to proces, który ma określić do jakiego stopnia założone cele edukacyjne zostały zrealizowane. Mierzy się je pożądanymi zmianami w wiedzy i umiejętnościach oraz zachowaniu uczniów.

Ewaluacja będzie dokonywana w czasie realizacji programu oraz na zakończenie realizacji programu.

Podczas ewaluacji zostaną zastosowane następujące metody: wywiady z uczniami, analiza dokumentów, ankietowanie, analiza wyników egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe część druga egzaminu z etapu pisemnego.

Wyniki zostaną przedstawione w postaci raportu z przeprowadzonej ewaluacji.

Przykładowa ankieta ewaluacji zajęć lekcyjnych.

Oceń przeprowadzone zajęcia – zaznacz „x” na skali ocen

Kryterium	Skala ocen			
	1	2	3	4
Czy zajęcia spełniły Twoje oczekiwania?				
Czy cele edukacyjne zajęć były zrozumiałe?				
Czy przedstawiane treści były łatwe?				
Czy metody zajęć były atrakcyjne?				
Czy praca w grupach była dobrze zorganizowana?				
Czy mogłeś wykazać się wiedzą i umiejętnościami ?				
Czy dobrze czułeś się w grupie, w której pracowałeś?				
Czy nabyte wiedza i umiejętności będą przydatne w życiu zawodowym?				
Czy w przyszłości chciałbyś, żeby lekcje były prowadzone z wykorzystaniem zastosowanych metod?				

Przykładowa ankieta do ewaluacji autorskiego programu nauczania

Ocena programu kształtowania kluczowych umiejętności w zakresie przedsiębiorczości Tak Nie

1. Czy cele programu uwzględniają uwarunkowania lokalne i regionalne?
2. Czy dokument t programowy określa liczbę godzin nauki?
3. Czy cele określone w programie obejmują w całości Podstawę Programową?
4. Czy cele edukacyjne określone w programie uwzględniają w całości problematykę Kompetencji Kluczowych?
5. Czy cele edukacyjne określone w programie uwzględniają kierunek kształcenia zawodowego danej szkoły i klasy?
6. Czy materiał nauczani a jest trafnie dobrany do założonych celów?
7. Czy materiał nauczania uwzględnia wszystkie treści określone w podstawie programowej?

8. Czy materiał nauczania jest właściwie ustrukturyzowany?
9. Czy w programie określone zostały procedury osiągnięcia celów?
10. Czy program określa wyniki kształcenia?
11. Czy program określa sposoby oceniania osiągnięć ucznia?
12. Czy zaplanowane wyniki kształcenia są zgodne ze stan dardami wymagań egzaminacyjnych?
13. Czy dokument programowy rekomenduje określone metody pracy zapewniające:
 - osiągnięcie wskazanych celów
 - motywowanie uczniów
14. Czy program może zostać zrealizowany w przewidzianym czasie?
15. Czy dokument zawiera projekt ewaluacji programu?

7 Warunki niezbędne do realizacji programu

Do realizacji programu niezbędne są:

- pracownia przedsiębiorczości,
- środki dydaktyczne,
- wycieczki dydaktyczne,
- spotkania z przedstawicielami firm oraz instytucji,
- współpraca z Wyższą szkołą Ekonomii i Innowacji w Lublinie.

8 Bibliografia

- [1] *Diagnoza implementacji Kompetencji Kluczowych w kontekście potrzeb i uwarunkowań lokalnych regionalnych oświaty i rynku pracy- Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach im. Stefana Czarnieckiego w Łapach.*
- [2] Dretkiewicz- Więch Janina, *ABC- nauczyciela szkoły zawodowej-operacyjne cele kształcenia*, CODN
- [3] Dylak Stanisław, *Wprowadzenie do konstruowania szkolnych programów nauczania*, PWN.
- [4] Garbacik., Żmijko M., *Czas na przedsiębiorczość*, Warszawa – Łódź 2008.
- [5] Korba Jarosław, Smutek Zbigniew, Mistrzak Mirosław, *Program nauczania-Podstawy przedsiębiorczości*, OPERON, Gdynia 2005.
- [6] Korba Jarosław, Zbigniew Smutek, Biernacka Małgorzata, *Podstawy przedsiębiorczości*, OPERON, Gdynia 2009.
- [7] Korba J., Smutek Z., Biernacka M., *Podstawy przedsiębiorczości, Zeszyt ćwiczeń dla ucznia*, Gdynia 2005.
- [8] Komorowska Hanna - *O programach prawie wszystko* WSiP 1999.
- [9] Konieczny M i inn., *Kompendium przedsiębiorczości*, Warszawa 2008.
- [10] Niemiecko B., *Kształcenie szkolne. Podręcznik skutecznej dydaktyki*, Warszawa 2007.
- [11] *Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników, uzupełniających*
- [12] Szempruch Jolanta, *Założenia, zasady opracowania i modyfikacji programu kształcenia kompetencji kluczowych w zakresie przedsiębiorczości*, Lublin 2009.

